

Informatiepakket

Een sectoroverschrijdende samenwerking
voor een goed beschermde Waddenzee

UNITED FOR

in samenwerking met

Auteurs:

Maarten Verdaasdonk, Stichting De Noordzee
Marine Perrin, Bund für Umwelt and Naturschutz
Deutschland e.V. Landesverband Niedersachsen
Sannah Højgaard Møller, Danmarks Naturfrednings-
forening

Dit document is ontwikkeld binnen het raamwerk
van de Trilaterale Samenwerking ter ondersteuning
van het Werelderfgoed Waddenzee

Dit document is samengesteld als onderdeel van
het project “Sharing and developing knowledge
to strengthen the contribution of shipping to a
well-protected Wadden Sea World Heritage”

De informatie in dit document is samengesteld door
de auteurs en geeft niet per definitie de officiële
positie weer van de Trilaterale Waddenzee Samen-
werking

De resultaten zoals gepresenteerd in dit document
zijn samengesteld door de voor dat onderwerp
verantwoordelijke projectpartners en geven niet per
definitie de positie weer van alle projectpartners

Cover foto: Stefan Menzel

Inhoudsopgave

De noodzaak van bescherming.....	4
Het project “Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage”	5
Overzicht van het informatiepakket.....	6
Doel 1: Het vergroten van de bewustwording over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee	7
Doel 2: De kennis vergroten over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en het mariene milieu van de Waddenzee.....	8
Doel 3: Bijdragen aan de ontwikkeling van een sectoroverschrijdende dialoog op trilateraal niveau.....	11
Projectresultaten: “Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage”	15
Bijlage: Why do port activities matter for nature? The „Outstanding Universal Value“ of the Wadden Sea World Heritage	17

De noodzaak van bescherming

De Waddenzee is het grootste getijdengebied ter wereld, een uniek gebied langs de kust van Denemarken, Duitsland en Nederland. De waarde van het gebied is ook formeel bekend, aangezien het is aangewezen als UNESCO Werelderfgoed vanwege de zogenoemde Uitzonderlijke Universele Waarde (Outstanding Universal Value, [OUV](#)).

De Waddenzee is ook door de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) aangewezen als kwetsbaar zeegebied (Particularly Sensitive Sea Area, [PSSA](#)), wat het belang van het beperken van impact op het milieu door de scheepvaartsector aangeeft. Ondanks dat de waarde van het gebied algemeen bekend is, staat het gebied onder groeiende druk vanwege toenemende scheepvaart- en havenactiviteiten in en rond het gebied. Invasieve soorten die met schepen meeliften, luchtvervuiling, onderwatergeluid, baggerwerkzaamheden in havengebieden en vaarwegen, het groeiende formaat van containerschepen en toenemende scheepvaartbewegingen door de ontwikkeling van offshore activiteiten in de Noordzee kunnen de bescherming van leefgebieden en soorten in de Waddenzee bedreigen. Verder zijn regelmatige ongelukken een bedreiging voor het Werelderfgoed Waddenzee.

De langdurige Trilaterale Waddenzee Samenwerking heeft aangetoond dat het beschermen van de OUV van de Waddenzee het beste bereikt kan worden wanneer Nederlandse, Duitse en Deense belanghebbenden samenwerken en daarbij verder kijken dan nationale omstandigheden (bijv. verschillen in systemen van milieubescherming en de rollen van bestuursorganen) en verschillen in regelgeving.

Om de negatieve gevolgen van scheepvaart en havens op het Werelderfgoed Waddenzee te beperken, is er behoefte aan langetermijndenken en een actieve, sectoroverschrijdende dialoog. De reden hiervoor is dat belanghebbenden er naar neigen om beschermingsmaatregelen binnen hun sector, land of lokale regio te bespreken. Om kennisoverdracht en de uitwisseling van beste praktijken ('best practices') te faciliteren rond de bescherming van de Waddenzee en de toename van de haven- en scheepvaartactiviteiten, wat plaatsvindt op een grens- en sectoroverschrijdend niveau, is het project "Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage" opgezet.

Foto door Georg Wietschorke

Het project “Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage”

Het Waddenzee Team, bestaande uit enkele milieuorganisaties (environmental NGOs / eNGOs), in samenwerking met het [Wadden Sea Forum](#), initieerde dit project binnen het kader van de Partnership Hub. Het doel is om de vooruitgang te versnellen met betrekking tot milieuvriendelijke scheepvaartactiviteiten in en rond Werelderfgoed Waddenzee en toe te werken naar een uitgebreide kennisbasis over specifieke onderwerpen als scheepvaart en havens. Dit project is gefinancierd door de Wadden Sea Board (WSB). Het project begon op 1 augustus 2021 en startte de tweede fase op 1 april 2022. Het project eindigt op 31 december 2022.

Het project heeft drie algemene doelen:

1. Het vergroten van de bewustwording over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee
2. De kennis vergroten over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en het mariene milieu van de Waddenzee
3. Bijdragen aan de ontwikkeling van een sectoroverschrijdende dialoog op trilateraal niveau

Dit project wordt uitgevoerd door Bund für Umwelt and Naturschutz Deutschland e.V. Landesverband Niedersachsen (**BUND**), Danmarks Naturfredningsforening (the Danish Society for Nature Conservation, **DN**), Stichting De Noordzee (The North Sea Foundation, **NSF**), Wadden Sea Forum e.V (**WSF**), **Waddenvereniging**, Naturschutzbund Deutschland e.V. (**NABU**) en WWF Germany (**WWF**), binnen het kader van de Partnership Hub.

Overzicht van het informatiepakket

Dit informatiepakket geeft de resultaten weer van het project en kan gebruikt worden door actoren van de Waddenzee om informatie te vinden over de specifieke onderwerpen waar in het project tijdens de looptijd van 14 maanden aandacht aan is besteed. Als eerste wordt het doel besproken om de bewustwording te vergroten over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee.

Daarna toont het informatiepakket de resultaten die behaald zijn rond het vergroten van kennis over de impact van scheepvaart- en havenactiviteiten op het mariene milieu van de Waddenzee. Het project heeft een database samengesteld met de beste praktijken van 'EcoPorts' en 'green ports' in de trilaterale Waddenzee. Het geeft weer hoe verschillende initiatieven door havens zijn geïmplementeerd in het Waddengebied. Het project richt zich verder op de geleerde lessen van de containerramp met MSC Zoe om vergelijkbare rampen in de toekomst te voorkomen. Ook richt het project zich op het

evalueren van de PSSA-status van de Waddenzee en het reflecteren op verschillende scenario's met betrekking tot beschermende maatregelen (Associated Protective Measures, APMs).

In het laatste deel van het informatiepakket worden de resultaten gepresenteerd rond de ontwikkeling van een sectoroverschrijdende dialoog op trilateraal niveau. Het project initieerde een nauwe dialoog met veerbooteigenaren in de Waddenzee om de opties voor natuurvriendelijke en emissieloze verbindingen naar de Waddeneilanden te bekijken. Verder droeg het project bij aan de ontwikkeling van een langdurige trilaterale samenwerking tussen belanghebbenden vanuit de scheepvaart, havens en milieubescherming, gebaseerd op overleg en wederzijds vertrouwen. Havens en milieuorganisaties uit de drie landen toonden hun interesse hiervoor en deelden hun inzichten over kansen, uitdagingen en prioriteiten met betrekking tot een toekomstige trilaterale samenwerking.

Neem voor meer informatie over de activiteiten in het informatiepakket contact op met:

Maarten Verdaasdonk
Projectleider Schone Scheepvaart – Stichting De Noordzee
E-mail: m.verdaasdonk@noordzee.nl
Telefoon: +31 (0)30 2340016

Foto door Georg Wietschorke

Doel 1: Het vergroten van de bewustwording over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee

In het Waddengebied bevinden havens zich in een uniek ecosysteem dat zich uitstrekt van Nederland tot Denemarken. Ondanks dat UNESCO het gebied aanwees als Werelderfgoed in 2009 en 2014, blijkt de OUV van de Waddenzee een lastig concept voor veel belanghebbenden. Zij hebben er soms moeite mee om in te zien in welke mate hun activiteiten invloed kunnen hebben op het Werelderfgoed Waddenzee.

Om dit onderwerp onder de aandacht te brengen, werden verklarende teksten geschreven als onderdeel van dit project. Deze teksten hebben als doel om duidelijke informatie te verschaffen over de OUV

van de Waddenzee, te tonen hoe havens in contact staan met het mariene milieu langs de kust en ideeën te geven van acties die havens zouden kunnen ondernemen om bij te dragen aan de bescherming van de Waddenzee.

De teksten zijn vooral bedoeld voor de havenautoriteiten in Nederland, Duitsland en Denemarken, maar ook voor mensen die in direct contact staan met de verschillende leefgebieden en soorten van de Waddenzee, in en rond de havens.

De teksten zijn toegevoegd als bijlage. Deze zijn alleen beschikbaar in het Engels.

Neem voor meer informatie contact op met:

Dr Frank Ahlhorn
Managing Director - Wadden Sea Forum e.V.
E-mail: ahlhorn@waddensea-forum.org
Telefoon: +49 (0)4421 9108 18

Deze teksten zijn samengesteld door Wadden Sea Forum e.V met ondersteuning van WWF Deutschland.

in samenwerking met

Doel 2: De kennis vergroten over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en het mariene milieu van de Waddenzee

Activiteit:

Een overzicht samenstellen van beste praktijken door EcoPorts en green ports in het Waddengebied

Het Waddengebied is een thuis voor havens die van groot belang zijn voor het gebied met betrekking tot werkgelegenheid en de economie. Ondanks dat havens zich houden aan de vele regels die hen worden opgelegd, verstoren hun activiteiten het natuurlijke milieu en zijn zij een bron van vervuiling (bijv. door afval, geluid of licht). Om de impact van deze activiteiten te reduceren, zijn in de drie landen beste praktijken ontwikkeld die verder gaan dan de huidige regelgeving.

Gedurende de jaren hebben de havens van de Waddenzee individueel, of in samenwerking met elkaar, experimentele projecten opgezet om de gevolgen van een of meerdere van hun activiteiten te beperken op het milieu, het Werelderfgoed Waddenzee en de OUV. Om havens te ondersteunen in dit proces, zijn verschillende internationale organisaties opgericht zoals de European Sea Ports Organisation ([ESPO](#)) en de International Association of Ports and Harbors ([IAPH](#)). Recentelijk werden er ook initiatieven ontwikkeld op regionaal niveau, zoals de [Wadden Seaports](#).

Door middel van programma's, uitreikingen en certificaten worden havens constant aangemoedigd om hun activiteiten te verduurzamen. Enkele havens in

de Waddenzee zijn bijvoorbeeld lid van [EcoPorts](#), wat samenwerking en kennisuitwisseling over milieuzaken bevordert. Dankzij de Port Environmental Review System ([PERS](#)), het certificatiesysteem voor de omgang met het milieu, ondersteunt EcoPorts de vergroening van de activiteiten van haar leden.

Echter zijn niet alle havens van de Waddenzee deel van hetzelfde programma en netwerk, waardoor de beste praktijken soms onbekend blijven bij andere belanghebbenden. Daarom richtte het project "Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage" zich er op om alle initiatieven op één plek te verzamelen en zo de verspreiding van kennis over beste praktijken op milieugebied te realiseren. Gebaseerd op een [verzameling](#) door de Wadden Seaports maakten de partners een database die toegang geeft tot gedetailleerde informatie over de milieugerelateerde initiatieven door de havens in de Waddenzee. De database bevat de 'green ports' activiteiten van de Waddenzeehavens en hun certificaten. Daarnaast bevat het informatie over de verschillende programma's en netwerken waaraan zij deelnemen.

De database is beschikbaar via [deze link](#).

Neem voor meer informatie contact op met:

Dr Frank Ahlhorn
Managing Director - Wadden Sea Forum e.V.
E-mail: ahlhorn@waddensea-forum.org
Telefoon: +49 (0)4421 9108 18

Deze database werd ontwikkeld door Wadden Sea Forum e.V met ondersteuning van Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Danmarks Naturfredningsforening, Stichting De Noordzee en WWF Deutschland.

in samenwerking met

Activiteit:

Het waarborgen van de geleerde lessen van de MSC Zoe containerramp en de samenwerking tussen partners uit de transportsector, de maritieme onderzoeksinstituten en de milieuorganisaties bij het implementeren van aanbevelingen uit onderzoeksrapporten

Op 1 januari 2019 verloor containerschip MSC Zoe 342 containers in de Waddenzee. Meer dan drie miljoen kilo lading ging verloren en eindigde in het kwetsbare gebied. Meer dan twee jaar later lag veel afval nog op de zeebodem, samen met ander afval van overige ongelukken. Dit werd aangetoond door met een sonar 3000 km² zeebodem van de Noordzee en Waddenzee in kaart te brengen. Rampen zoals met de MSC Zoe tonen de kwetsbaarheid van het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee aan en het is daarom essentieel om lessen te trekken uit deze incidenten, om de risico's van herhaling en de mogelijke schade aan de Waddenzee en Noordzee te verkleinen.

Sinds de containerramp met MSC Zoe hebben er nog steeds incidenten plaatsgevonden en containers blijven overboord gaan op de scheepvaartroutes in en rond de Waddenzee. Daarnaast blijven de grootste containerschepen, de Ultra Large Container Ships (ULCS), groter worden. Dit vergroot het belang van een dialoog over de geleerde lessen van de ramp met de MSC Zoe.

Daarom is een nauwe samenwerking opgezet tussen het project "Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage" en het [CleanUpXL](#) project. Dit driejarige project werd opgezet om de zeebodem op een duurzame manier op te ruimen. Als partner in beide projecten lobbyde

de Waddenvereniging om acties van de Kustwacht in Nederland en Duitsland te verenigen bij het waarschuwen van containerschepen en besteedde in Nederland media-aandacht aan de problemen die veroorzaakt worden door rampen zoals met de MSC Zoe.

Echter kan alleen een samenwerking tussen alle betrokken partijen (bijv. rederijen, scheepvaartautoriteiten, verzekeraars, havens, overheden, milieuorganisaties en onderzoeksinstituten) helpen om maatregelen of oplossingen te identificeren die deze rampen zo goed mogelijk voorkomen. Het [Top Tier project](#), onder leiding van MARIN in Nederland, is hiervan een voorbeeld. Om dit proces op trilateraal niveau te ondersteunen, is het opzetten van mogelijkheden tot overleg, zoals d.m.v. workshops, noodzakelijk. Naast bewustwording over containerverlies in de Waddenzee richtte het project "Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage" zich er op om zo'n trilaterale samenwerking op te zetten, zodat geleerde lessen besproken kunnen worden en om te bepalen of acties ondernomen kunnen worden richting IMO om toekomstige rampen zoals met de MSC Zoe te voorkomen. Afhankelijk van de resultaten van deze samenwerking wordt bepaald of, en zo ja hoe, volgende stappen genomen kunnen worden richting bijvoorbeeld de IMO om containerverlies in de toekomst te voorkomen.

Neem voor meer informatie contact op met:

Dr. Ellen Kuipers
Projectleider Scheepvaartveiligheid –
Waddenvereniging
E-mail: kuipers@waddenvereniging.nl
Telefoon: +31 (0)613549440

De activiteiten in dit project om de geleerde lessen van de MSC Zoe containerramp te waarborgen, komen voort uit het werk van de Waddenvereniging.

Activiteit:

Het ontwikkelen van scenario's om bestaande APMs voor de Waddenzee PSSA te evalueren en nieuwe APMs aan te bevelen

In 2002 wees de IMO de Waddenzee aan als een PSSA, na een gezamenlijke aanvraag van Denemarken, Duitsland en Nederland. Daardoor werd de Waddenzee aangemerkt als een gebied met speciale behoeften tot bescherming vanwege de significante waarde (ecologisch, sociaal-economisch en wetenschappelijk) en de kwetsbaarheid voor schade die toegebracht zou kunnen worden door het intensieve scheepvaartverkeer in en nabij de Waddenzee. De aanwijzing als PSSA geeft aan dat de waarde van het gebied bekend is bij de scheepvaartsector en de autoriteiten op internationaal niveau.

Twintig jaar nadat de Waddenzee werd aangewezen als een PSSA, heeft het gebied nog steeds regelmatig te lijden onder scheepvaartincidenten (zoals containerverlies) en zijn er meer uitdagingen voor het gebied zoals het groeiende formaat van schepen, veranderingen in de omgeving of ruimtelijke beperkingen veroorzaakt door windmolenparken op zee. Daarom is het nodig om te onderzoeken

of de bescherming die de PSSA-status biedt nog toereikend is en of aanvullende maatregelen ingesteld moeten worden om dit te verbeteren.

In dit project is er daarom aandacht besteed aan scenario's en mogelijke APMs voor de Waddenzee PSSA. In December 2021 werd een rapport ingediend bij de Wadden Sea Board als een van de eerste resultaten van dit project. Naast het bespreken van de PSSA-status van de Waddenzee en de huidige mate van bescherming, onderzoekt dit rapport scenario's voor nieuwe APMs voor de meest urgente risico's in het gebied. Het doel van het rapport is om de efficiëntie van de PSSA-status op trilateraal niveau bespreekbaar te maken en een basis te vormen voor verdere reflectie. De informatie in dit rapport kan door alle belanghebbenden gebruikt worden om de Waddenzee te beschermen.

Het rapport is beschikbaar via [deze link](#).

Neem voor meer informatie contact op met:

Maarten Verdaasdonk
Projectleider Schone Scheepvaart – Stichting De Noordzee
E-mail: m.verdaasdonk@noordzee.nl
Telefoon: +31 (0)30 2340016

Het rapport "Scenarios and potential Associated Protective Measures for the Wadden Sea Particularly Sensitive Sea Area" werd opgesteld door Stichting De Noordzee met ondersteuning van een externe consultant en WWF Deutschland.

in samenwerking met

Doel 3: Bijdragen aan de ontwikkeling van een sectoroverschrijdende dialoog op trilateraal niveau

Activiteit:

Het opzetten van een dialoog met veerbootmaatschappijen in de Waddenzee en het bekijken van mogelijkheden voor emissieloze activiteiten en natuurvriendelijke, gebiedsafhankelijke verbindingen met de eilanden

In Europa is de transitie naar klimaat- en natuurvriendelijk maritiem vervoer in volle gang. Veerboten in kustgebieden en in steden hebben vooral grote potentie om geëlektrificeerd te worden, bijvoorbeeld omdat zij korte afstanden en vaste routes afleggen. Veerboten in de fjorden van Noorwegen, veerboten in de stad, politieboden in Amsterdam; er is een groeiende hoeveelheid [voorbeelden](#) van beste praktijken, in het bijzonder met een focus op elektrificatie en bijbehorende reductie in emissies en onderwatergeluid. Deze ontwikkelingen worden ondersteund door technologische innovatie, regelgeving, financiële prikkels en een maatschappelijk belang om duurzamer te opereren. Recentelijk hebben de politiek en de noodzaak om alternatieve energiebronnen voor fossiele brandstoffen te vinden deze trend versneld.

Ondanks het momentum blijft het trilaterale Waddengebied achter. Dit is met name verrassend vanwege de unieke waarde als UNESCO Werelderfgoed en de sterke technische-, financiële- en wetgevingscapaciteiten in de regio om de overstap te maken naar duurzamere technologieën. Ouderwetse dieselmotoren zijn nog steeds de standaard voor veerboten in de Waddenzee en er is slechts weinig vooruitgang geboekt met betrekking tot de vermindering van de impact van veerbootactiviteiten op het milieu – van afval tot onderwatergeluid en het baggeren van scheepvaartroutes.

Het is vooral verontrustend dat in delen van de Waddenzee, bijvoorbeeld in Nedersaksen, er een nieuwe trend ontstaat die de CO₂-voetafdruk per passagier ongeveer twaalf keer verhoogt. Rederijen investeren steeds vaker in kleine en snelle “[watern-taxi's](#)”, die onafhankelijk van het getij kunnen opereren door hun beperkte diepgang. Hun snelheid, geluid en voornamelijk extreem hoge CO₂-emissies per passagier zorgen ervoor dat dit de minst duurzame optie is om naar de Waddeneilanden te reizen. Desondanks beginnen de lucratieve watertaxi's de traditionele veerboten te vervangen, die vanwege hun dieselmotoren al verre van milieuvriendelijk zijn.

Hoe kan deze op winst gebaseerde trend richting “watern-taxi's” in de gevoelige Waddenzee worden gestopt? Waarom is klimaat- en milieuvriendelijk

maritiem transport voor toeristen geen prioriteit in de regio? Wat is er voor nodig om elektrische en milieuvriendelijke veerboten te ontwikkelen richting de Waddeneilanden?

De resultaten

Dit projectonderdeel richtte zich op deze vragen en op meer, waarbij gestart werd met de ontwikkeling van een overzicht van de huidige situatie. Een database met verschillende veerboten en hun routes door de Deense, Duitse en Nederlandse Waddenzee werd samengesteld, waarin aspecten zoals type motor, hoeveelheid passagiers, snelheid, rederij en afhankelijkheid van het getij zijn meegenomen. Dit werd aangevuld door een technische analyse van opties om de ecologische voetafdruk van veerboten in de Waddenzee te verbeteren, inclusief een beoordeling van motoren, brandstoftypen en andere technische aspecten om richting klimaat- en milieuvriendelijke handelingen te bewegen. Deze basis maakte het voor ons mogelijk om de trilaterale situatie te begrijpen, wat werd geverifieerd en gecontroleerd door interviews met experts.

Om de eerder beschreven problemen van “watern-taxi's” en andere aspecten te visualiseren, wordt een interactieve infographic van de veerboten die opereren in de Waddenzee gemaakt in samenwerking met [MARIKO](#) en hun projecten “[H2Watt / GreenShipping Niedersachsen](#)”. Voor de volledigheid is Helgoland ook opgenomen. Deze infographic kan getoond worden via een mobiele module (van MARIKO), waarbij men kan klikken door de verschillende veerbootverbindingen en de lokale situatie kan verkennen met een touchscreen. Het kan gebruikt worden bij conferenties, workshops of vergelijkbare fysieke bijeenkomsten. Verder kunnen alle kaarten die gemaakt zijn als onderdeel van de interactieve infographic online, in geprinte media en Power-Point presentaties gebruikt worden om de cruciale aspecten van de hedendaagse veerbootsector in de Waddenzee uit te lichten. Een link naar de infographic wordt in de digitale versie van dit document ingevoegd zodra deze beschikbaar is.

Hier op gebaseerd heeft het project “Sharing and developing knowledge to strengthen the contri-

bution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage” zich gericht op het bijdragen aan het verbeteren van de prestatie van veerboten richting klimaat- en milieuvriendelijke operaties, door direct overleg en workshops met veerbooteigenaren die de Waddeneilanden verbinden. De uitwisseling tussen veerboot- en watertaxi-uitbaters, milieuorganisaties, wetenschappers, de private sector en gemeenten over de milieu-impact van deze vooral toeristische sector draagt bij aan het vormen van een gemeenschappelijke visie voor duurzame veerboten in de Waddenzee en om deze om te zetten in actie. In Duitsland werd een workshop georganiseerd om de situatie samen te bespreken met experts uit de academische wereld, de National Park Authority, handhavingsinstanties, toerisme, milieuorganisaties, eilandgemeenschappen en de private sector. Onderwerpen waren voornamelijk watertaxi's en mogelijke wegen naar duurzame mobiliteit. Een andere online workshop in het Engels, met een trilaterale focus, vulde dit aan. De uitdaging is nu om de vele ideeën en adviezen om te zetten in actie en om bepalende actoren als rederijen, havens en gemeenschappen er van te overtuigen dat verandering noodzakelijk en haalbaar is.

Neem voor meer informatie contact op met:

Dr. Aline Kühl-Stenzel
Policy Officer Marine Conservation – NABU
E-mail: aline.kuehl-stenzel@NABU.de
Telefoon: +49 (0)174 1818477

De activiteiten in dit projectonderdeel over duurzame veerboten in de Waddenzee werden opgezet en geleid door NABU.

Meer ambitie voor de Waddenzee

Het is duidelijk dat duurzame maritieme mobiliteit een hogere prioriteit moet worden in de Waddenzee. Een combinatie van maatregelen is waarschijnlijk vereist om de benodigde verandering teweeg te brengen – van verbeterde bewustwording in de toerismebranche en onder toeristen over de klimaatgevolgen van veerbootvervoer naar de Waddeneilanden tot prikkels voor elektrificatie en regels voor het verbeteren van haveninfrastructuur. Er is nog veel te doen om de negatieve impact op het kwetsbare ecosysteem van de Wadden te reduceren. Het grotere palet aan milieuvriendelijk veerboottransport omvat minder vervuiling door schepen (bijv. door antifoulingverf, afvalmanagement), emissiereductie, onderwatergeluid (bijv. door vaarsnelheid en de vorm van de propeller), verbeterde bewustwording, maatregelen door havens aan land en een hele reeks maatregelen om het risico op ongelukken te verkleinen, inclusief negatieve gevolgen voor het milieu. Het onderhouden van vaarwegen die door veerboten tussen eilanden worden gebruikt is een ander aspect dat dringend aandacht nodig heeft in de Waddenzee, vooral in het westelijke deel. Sterke relaties tussen belanghebbenden en sectoren zijn van cruciaal belang om positieve veranderingen teweeg te brengen in de nabije toekomst.

Activiteit:

Het ontwikkelen en ondertekenen van een gezamenlijke verklaring tussen scheepvaart- en havenactoren en milieuorganisaties van de Waddenzee

Er is een veelvoud aan belanghebbenden die in het Waddengebied werken in de scheepvaart en havens en aan milieubescherming. Veel van hen zijn betrokken bij programma's, netwerken en projecten om beste praktijken te ontwikkelen of te delen. Echter zijn deze initiatieven vaak beperkt tot één sector of één land en belanghebbenden blijven dus onbekend met het technologische, ecologische en politieke momentum over duurzame scheepvaart en havens in de Waddenzee.

De resultaten

Omdat de noodzaak tot meer uitwisseling en sectoroverschrijdende samenwerking bekend is, heeft het Wadden Sea Team tijdens het opzetten van dit project in samenwerking met [Wadden Sea Forum](#) het doel gesteld om een samenwerking met de [Wadden Seaports](#) op te zetten en samen te werken om havenbeheer milieuvriendelijker te maken. Om het identificeren van een gezamenlijk standpunt en gezamenlijke doelen tussen verschillende belanghebbenden te ondersteunen, hebben projectpartners elkaar regelmatig ontmoet en is een uitwisseling met andere belanghebbenden gestart bij verschillende gelegenheden, zoals bij een [workshop](#) die havens en milieuorganisaties in de Waddenzee samenbracht. Samen reflecteerden zij op eerdere initiatieven zoals het [Pact of Marrum](#) (ondertekend door Nederlandse havens en milieuorganisaties in 2018) en de [Letter of Intent](#) (ook uit 2018) over een trilaterale maritieme samenwerking om acties op milieugebied tussen Nederlandse, Duitse en Deense Waddenhavens te promoten. Hiermee trachtten zij kansen te identificeren voor een verdere samenwerking.

In 2022 werden er overeenkomsten geïdentificeerd tussen het project "Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage" en het project "Sustainable Shipping and Ports at the Wadden Sea", dat wordt gefinancierd door de Duitse Bundesstiftung Umwelt. Samen ontwikkelden de partners van beide projecten een gezamenlijke verklaring die ondertekend werd tijdens de 14e Trilaterale Ministersconferentie over de Bescherming van de Waddenzee (28 November – 1 December 2022) in Wilhelmshaven.

Deze verklaring, de [Sustainable Shipping and Ports Initiative for a well-protected Wadden Sea](#) (SustSPI), is de eerste formele stap in de nieuwe

trilaterale samenwerking die toegankelijk is voor de scheepvaart, havens en milieuorganisaties. Van deze gezamenlijke verklaring wordt verwacht dat het de overkoepeling wordt waaronder belanghebbenden nauwer samenwerken. Doordat het zorgt dat belanghebbenden uit de drie landen samenwerken, richt dit initiatief zich erop om grensoverschrijdende milieuproblematiek aan te pakken. De gezamenlijke verklaring vormt de basis en stelt de doelen vast voor een verbeterde bescherming van de Waddenzee waar duurzame scheepvaart en havenactiviteiten floreren. De pijler van dit initiatief is het bijdragen aan de sectoroverschrijdende dialoog, waaraan de ondertekenaars zich verbinden op de lange termijn.

In de trilaterale samenwerking zal het vergelijken van perspectieven en doelen, het uitwisselen van kennis door het delen van beste praktijken en het reflecteren op kansen voor gezamenlijke initiatieven concreet mogelijk worden gemaakt door workshops, specifieke bijeenkomsten en excursies. Wederzijds vertrouwen, flexibiliteit, gemeenschappelijke doelen en actieve deelname zijn de sleutels tot succes en dit zal de toekomstige ontwikkeling van initiatieven of sectoroverschrijdende projecten ondersteunen.

Sluit aan bij het initiatief

Elke haven, actor in de scheepvaart en milieuorganisatie die betrokken is bij het Waddengebied is uitgenodigd om zich aan te sluiten bij deze langdurige trilaterale samenwerking en het netwerk, om bij te dragen aan de bescherming van de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee door te werken aan een verbetering van de duurzaamheid in de scheepvaart en de havens.

Als eerste stap kunnen geïnteresseerde belanghebbenden zich aansluiten bij het initiatief door de gezamenlijke verklaring te ondersteunen of te ondertekenen. De projectpartners zijn beschikbaar om een mogelijke deelname in de samenwerking te bespreken in een-op-een gesprekken.

Wanneer een niet-formele betrokkenheid de voorkeur geniet, zou de trilaterale samenwerking graag elke vorm van aanbeveling of ondersteuning ontvangen die te maken heeft met de voorgenomen activiteiten om de unieke Waddenzee te beschermen.

Neem voor meer informatie contact op met:

Marine Perrin
Project Manager – Wadden Sea – Bund für Umwelt
und Naturschutz Deutschland
E-mail: marine.perrin@nds.bund.net
Telefoon: +49 (0)511 96 56 978

Het Sustainable Shipping and Ports Initiative for a well-protected Wadden Sea werd ontwikkeld door alle partners van het project “Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage”, samen met de partners van het project “Sustainable Shipping and Ports at the Wadden Sea”, gefinancierd door de Deutsche Bundesstiftung Umwelt. Het project Sustainable Shipping and Ports at the Wadden Sea bestaat uit partners uit verschillende sectoren, onder wie havens en milieuorganisaties.

Foto door Nadja Ziebarth

Projectresultaten: “Sharing and developing knowledge to strengthen the contribution of shipping to a well-protected Wadden Sea World Heritage”

Doel 1: Het vergroten van de bewustwording over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en de OUV van het Werelderfgoed Waddenzee

Het samenstellen van verklarende teksten over de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed Waddenzee voor vertegenwoordigers van de scheepvaart en havens

Resultaten

- Duidelijke informatie over de OUV verschaffen aan havens
- Aantonen hoe havens omgaan met het Werelderfgoed Waddenzee
- Een idee geven van acties die door havens ondernomen kunnen worden om bij te dragen aan de bescherming van de Waddenzee

Doel 2: De kennis vergroten over de interactie tussen scheepvaart- en havenactiviteiten en het mariene milieu van de Waddenzee

Een overzicht samenstellen van beste praktijken door EcoPorts en green ports in het Waddengebied

Resultaten

- Het maken van een database over ‘green ports’ activiteiten en certificaten van de Waddenzeehavens en het verzamelen van informatie over de verschillende programma’s en netwerken waar Waddenzeehavens in vertegenwoordigd zijn

Het waarborgen van de geleerde lessen van de MSC Zoe containerramp

Resultaten

- De aandacht vergroten voor de mate en de impact van containerverlies in de Waddenzee

Het ontwikkelen van scenario’s om bestaande Associated Protective Measures (APMs) voor de Waddenzee PSSA te evalueren en nieuwe APMs aan te bevelen

Resultaten

- Het opleveren van een rapport genaamd “Scenarios and potential Associated Protective Measures for the Wadden Sea Particularly Sensitive Sea Area”

Doel 3: Bijdragen aan de ontwikkeling van een sectoroverschrijdende dialoog op trilateraal niveau

Het opzetten van een nauwe dialoog met veerbootmaatschappijen in de Waddenzee en het bekijken van mogelijkheden voor emissieloze activiteiten en natuurvriendelijke, gebiedsafhankelijke verbindingen met de eilanden

Resultaten

- Het overleggen met veerbootmaatschappijen door middel van workshops
- Het opzetten van een database met verschillende veerboten in de Deense, Duitse en Nederlandse Waddenzee
- Een technische analyse ontwikkelen voor de opties om de ecologische voetafdruk van veerboten in de Waddenzee te verbeteren

Het ontwikkelen en ondertekenen van een gezamenlijke verklaring tussen scheepvaart- en havenactoren en milieuorganisaties van de Waddenzee

Resultaten

- Met verschillende belanghebbenden overleggen over het milieuvriendelijk maken van havenactiviteiten
- Het ontwikkelen van de gezamenlijke verklaring *Sustainable Shipping and Ports Initiative for a well-protected Wadden Sea*

Foto door Georg Wietschorke

Bijlage: Why do port activities matter for nature? The „Outstanding Universal Value“ of the Wadden Sea World Heritage

What is the Wadden Sea?

The Wadden Sea is the world's largest tidal flat ecosystem, where natural processes proceed largely undisturbed. For its globally unique geological and ecological values the Wadden Sea is listed as UNESCO World Heritage.

Nowhere else in the world is there a similar dynamic coastal landscape with a multitude of habitats such as tidal flats, tidal creeks, sandbanks, dunes, and saltmarshes, shaped by wind and tides. Parts of the global biodiversity are reliant on the Wadden Sea. In particular, millions of migratory water birds that breed in the Arctic depend on the Wadden Sea as a prime habitat outside the breeding season. The Wadden Sea is also home for salt marsh species, fish and sea mammals.

The Wadden Sea extends along the North Sea coasts of Denmark, Germany, and the Netherlands. The area covers the Danish Wadden Sea maritime conservation area, the German Wadden Sea National Parks of Lower Saxony, Schleswig-Holstein and Hamburg, and the Dutch Wadden Sea Conservation Area. They jointly form the Wadden Sea World Heritage, inscribed in the UNESCO list in 2009 and 2014.

How is the Wadden Sea protected?

In the framework of the Trilateral Wadden Sea Cooperation (TWSC), Denmark, Germany and the Netherlands take on the responsibility of preserving this irreplaceable ecosystem for the benefit of present and future generations. The TWSC serves as

The natural and dynamic Wadden Sea (Japsand and Hooge, with tidal channels). Photo: Martin Stock.

a common ground for working towards harmonised protection, management and policy that ensures the integrity of the Wadden Sea World Heritage. This also requires creating a common understanding between the business and nature conservation sectors about if or how certain activities are possible or need to be adapted towards sustainability and compliance with nature protection. An important example is the strategy on “Sustainable Tourism in the Wadden Sea World Heritage Destination” from 2014. Very important milestones in Wadden Sea protection have been reached over more than 40 years of cooperation and partnership:

- The designation of almost the entire Wadden Sea as protected areas in all three countries. Although there are some differences among the national regulations, the Wadden Sea is protected as Natura 2000 area according to the Birds and Habitat directives of the EU in all three countries. In Germany and Denmark almost the entire Wadden Sea is also designated as National Parks.
- In 1991 the three member countries adopted the Guiding Principle for the Wadden Sea, which „is to achieve, as far as possible, a natural and sustainable ecosystem in which natural processes proceed in an undisturbed way“.
- The UNESCO's decision to inscribe the Wadden Sea as a World Heritage Site for its Outstanding Universal Value (OUV). While this is a recognition of the Wadden Sea's nature values and the protection efforts, it also represents an explicit commitment and responsibility of the three member countries to safeguard the OUV by joint efforts in protecting the Wadden Sea.
- In 2002 the Wadden Sea was designated by the International Maritime Organisation (IMO) as “Particularly Sensitive Sea Area” (PSSA) in 2002, which is of specific relevance for shipping and ports in and around the Wadden Sea. A PSSA is acknowledged as being vulnerable to impacts from international shipping activities and needs special protection through action by the IMO because of its significance for recognized ecological or socio-economic or scientific reasons.

What is meant by the „Outstanding Universal Value“ (OUV)?

The OUV in principle describes why a World Heritage site is among the most remarkable places on Earth, and why its conservation is of importance for present and future generations of all humanity.

The UNESCO World Heritage Committee decides on the inscription of a World Heritage site and adopts the respective [OUV-statement](#). It considers a site as having an Outstanding Universal Value if the site (1) meets at least one of the selection criteria, (2) meets the requirement of integrity, and (3) is well protected and managed.

The Wadden Sea World Heritage was inscribed as a natural site in the World Heritage list in 2009 (Germany, Netherlands) and 2014 (Denmark), and meets three out of the four selection criteria for natural sites:

- „Outstanding geological processes“, with regard to the Wadden Sea being an unbroken tidal flat and barrier system with typical geomorphological diversity and with ongoing natural geomorphological processes.
- „Ongoing ecological and biological processes“, with regard to the Wadden Sea being an intact natural intertidal ecosystem, where geomorphological, biophysical and biological processes are linked, having a high biomass production typical for the Wadden Sea, and acting as a key site for sustaining abundant wildlife also beyond its borders.
- „Vital habitats for in-situ biodiversity conservation“, with regard to the Wadden Sea having a high typical biodiversity, acting as staging, moulting and wintering area for migratory water birds and as an essential stopover for such birds along the East Atlantic Flyway.

„Integrity“ is a measure of the wholeness and intactness of the natural heritage and its attributes. As for the Wadden Sea World Heritage, this ranges from Denmark through Germany to the Netherlands and includes all ecosystem components and features (species, habitats, processes) that constitute a natural and dynamic Wadden Sea. The extension of the area is large enough to ensure that these exceptional aspects are met. However, the OUV-statement also lists key threats to the integrity of the area.

As for „protection and management“, it is the Trilateral Wadden Sea Cooperation that provides the overall framework and structure for the entire

Wadden Sea. It provides coordination on protection and management between the member countries at the national and partly also the regional and local levels. The Wadden Sea's present conservation status is the result of four decades of joint nature protection efforts, with the Wadden Sea being designated as national parks, nature reserves and Natura 2000 sites.

All in all, the Wadden Sea is protected almost in its entirety. However, even with this extensive protection and coordination the Wadden Sea is still vulnerable to human activity.

Why should a port be concerned about the Wadden Sea?

The development and maintenance of ports are listed as a potential key threat to the integrity of the Wadden Sea in the OUV-statement. Therefore, the ports should be concerned with the Wadden Sea.

There is a broad range from small to large ports within the Wadden Sea Region, which includes the Wadden Sea and the adjacent areas where people settle and work. The ports range from small ports on the islands, which usually serve for ferry connections and smaller leisure boats, to large commercial ports of higher economic importance. They are situated at the mainland coast, often in estuaries, as it is the case mainly in Esbjerg, Dagebüll, Husum, BÜsum, Brunsbüttel, Hamburg, Cuxhaven, Bremerhaven, Wilhelmshaven, Emden, Delfzijl, Eemshaven, Harlingen and Den Helder.

Sandbank with small dunes and a flock of Dunlin and Knots. These waders breed in the Arctic and depend on the Wadden Sea outside the breeding season.

Photo: Hans-Ulrich Rösner, WWF

Unfortunately, all these ports have an impact on the Wadden Sea. For example, habitats have been transformed into port infrastructure, which were

formerly a part of the Wadden Sea. For the fairways and harbours, dredging is often necessary to maintain the accessibility for vessels, especially as vessels increase in size. Dredging has serious impacts, as the sediments often are contaminated with toxic substances, the material must be dumped somewhere. Through deeper channels in the estuaries river water flows faster into the sea and the tidal current increases, resulting in an increased erosion on the shores, higher sediment loads, an increase in the tidal range and a massive loss of habitat in the sensitive estuaries. Ship traffic is an important cause for the introduction of marine alien species into the natural environment of the Wadden Sea. Further indirect impacts on the Wadden Sea can be listed, such as increasing underwater noise stress by ships approaching and leaving the ports, or high-speed vessels with a higher effect on nature than slower vessels. Of particular relevance is that ship traffic is still carrying the risk of accidents with the associated release of toxic substances like crude oil or other fuels, or waste originating in lost containers into the Wadden Sea.

Is there a common ground between nature conservation and ports?

Yes! For this reason, it is necessary to improve the dialogue and build mutual trust. It is however important that some prerequisites are mutually acknowledged:

- The Outstanding Universal Value of the Wadden Sea World Heritage and the critical importance of safeguarding the marine environment and the natural values of this region for present and future generations,
- Shipping and ports have an important role in and beyond the Wadden Sea Region as a significant source of employment and economic wealth,
- Shipping and ports in the Wadden Sea Region need to become nature and environmentally friendly, climate neutral and sustainable.

How can a port contribute to the protection of the Wadden Sea and the preservation of its OUV?

As a general rule, the ecological footprint of a port both on nature and on climate should be kept as low as possible. This means, that the OUV of the Wadden Sea must not be impacted, and climate neutrality of ports activities should be strived for with high ambition.

More specifically this can be done by:

- Limiting dredging to what is really necessary – and accept, that there are natural and ecological limits for the sustainable manipulation of rivers, estuaries and access channels. Ships should adapt much more to the natural limits of the ports and the access channels, not vice versa.
- Cooperating with other ports, to mutually learn from, exchange best practices and share knowledge on progress in/of sustainability.
- Providing port reception facilities in a way that ships are encouraged to leave garbage, toxic substances, and other waste at the port.
- If the expansion of a port area is unavoidable, this should take place as much as possible inland and not on parts of the Wadden Sea or other natural habitats.
- Helping coastal birds such as terns and gulls if they choose some port structures as place for a breeding colony, by restricting human disturbances and access for predators.
- Supporting climate neutrality by the instalment and support of the adequate facilities and energy infrastructure within the ports, including support for the green electrification of the local and regional transportation sector and think about providing economic incentives to climate neutral and nature-friendly ships using the port facilities.
- Developing and improving strategies for the efficient use of existing capacities and places of refuge through an enhanced port cooperation.
- Developing port lighting strategies which, while respecting the safety standards, meet the highest ecological standards to minimise disturbances on the different species affected (birds, insects, fish).

Through dialogue and exchange of knowledge, environmental NGOs and the Wadden Sea Forum are willing to support the efforts initiated by ports to minimise their impact on the Wadden Sea and to aim for more sustainability of their activities, within the framework of the “Sustainable Shipping and Ports initiative for a well-protected Wadden Sea.”

November 2022

The North Sea Foundation / Stichting De Noordzee is an environmental non-governmental organization advocating the protection and sustainable use of the North Sea marine ecosystem. The goal is a clean, healthy sea and a well-functioning ecosystem. Its activities are focused on clean seas and beaches, clean shipping, sustainable food harvest, eco-friendly energy production and protected nature.

UNITED FOR

